જું ધોરણ ભણનારી બાળાઓ માટે

ગુજરાતના પ્રસિદ્ધ સાક્ષર

સ્વર્ગવાસી નવલરામ લક્ષ્મીરામ કૃત

રકારી તથા ગાયકવાડી કેળવણી ખાતામાં ચાલતા.

ાળ ગરબાવળી'ની નોટ

રચી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કોના.

સોલ એજંટ.

શા. મગનલાલ મોતીરામ.

શાહપોર—સુરત.

આવૃત્તિ ૧ લી

અમદાવાદ પાનકોરના નાકે મનહર

મોતીલાલ ગણ

સને ૦

'બાળ ગરબાવળી'ની નોટ.

બાળ પ્રાર્થના.

પ્રાર્થના=માગણી.

આપ=તમે, પોતે.

પ્રાણી માત્રના=સઘળા· જ પ્રાણી પદાર્થના

શક્તિ=બળ; જોર.

માપ=પ્રમાણ

પાય લાગુ=પગે લાગું.

પ્રથમ=પહેલુ.

તમ=તમારૂ.

પ્રેમ=હેત; પ્રીત.

અમપર=અમારાપર.

રહેમ=દયા; મહેરબાની.

ક્ષેમ=કુશળ; આરોગ્ય; શરીરે સુખી.

કુશળ=આરોગ્ય; શ· રીરે સુખી.

બાડુ=સગાં; [illegible]ન.

વસ્ત્ર=લુગડા.

આલજો=આપજો.

સંકટ=દુખ, પીડા;

ટાળજો=મટાડજો; દૂર કરજો.

વા'લ=હેત.

સુબુદ્ધિ=સારી બુદ્ધિ

કાપો=કાઢી નાખો.

કુતર્ક=નઠારા વિચાર

કુચાલ=નઠારી ચાલ

સેવ=સેવા; ચાકરી.

ટેવ=આદત.

હરો=લઇ લો.

અહમેવ=અહંકાર, ગર્વ

માયાળુ=હેતાળ.

મીઠાં=મધુર.

બોલ=વાણી; શબ્દ.

ભાવ=હેત; પ્રીતિ.

નિભાવ=ટકાવ:ગુજરાન.

સુમાર્ગ=ખરો રસ્તો.

દિલ=મન; અંતર.

બચાવ=રખાવ.

પરમારથ=પરોપકાર, પારકાનુ ભલુ કરવું તે.

પૂર્ણ=પુરેપુરો

વ્યસન=ટેવ. આદત.

લગાડજે=પાડજે

અંતર=મન.

ઉઘાડજે=ખોલજે, ફે· લાવો કરજે.

શુદ્ધ=ચોકખું.

જોગ=લાયક.

યોગ્ય=લાયક.

નિશાળે જતી છો· ડીનું વર્ણન.

વર્ણન=હકીકત; વાત.

વા'લી=પ્યારી.

બેટી=નાની.

ડા'પણુ=સમજણુ.
ટાઢો=કજીઓ
દાઢો=દિવસ, દહાડો
વા'ણે=મળસકામા. પ
રોઢીએ
નિત્યે=દરરોજ, હમેશાં.
પ્રીતે=હોસથી, ખુશીથી
ભાવે=હોસથી
ચૂકે=ભૂલે, વિસરે.
કો કાળે=કોઈ વખતે
સિલેટ=પત્થરપાટી,
સ્લેટ.
સાહી=પકડી, ઝાલી.
દીસે=દેખાય.
ઠમઠમ=હરખાતી હર
ખાતી.
સરસ=સારી.
ઠરેછે=નક્કી થાય છે.
વાતો=વારતાઓ.
હરખ=આનદ, ખુશાલી
સરવને=બધાને, સર્વને.
રસાળી=રસવાળી.

બોલ=શબ્દ; વાણી.
મન ગમે=મનને પસંદ
પડે.

છોડીઓની ઉજાણી.

ઉજાણી=મિજબાની.
અલીઓ=એનો
હળીમળી=સપી.
કો=કોઈ.
આણી=લાવી
ખોળી=શોધી.
અણ્ડીઠી=એઠી, ઓટલી
સસ્તા=સોંઘા.
ખોરા=ગંધાતા.
કોકડી=સુકી રાયણ.
દ્રાખ=દરાખ.
બર્ફીજ=બરફજ.
બર્ફીજ સરખી=બરફ
ના ચોસલા જેવી.
હરખી=ખુશી થઇ.
કેમે=કોઈ પણ રીતે.
હાર્યો=ભાગ્યો.
ખપે=ઉપયોગમાઆવે,

કામ લાગે.
મમરા બે જાતના થાય
છે ખારાને મોળા.
ગટ્ટ કરી ગયા=ખાઇ
ગયા.
પાચ પકવાન=લાડવા,
દહીંતરા, જલેબી,
ફરસીપુરી. સુતરફેણી
વગેરે.
જીભ સળવળે=મોંમા
પાણી આવે છે;
ખાવાનુ મન થાય છે.
ગળગળતુ=ધીથી નીતરતુ
મો બળતું=તીખું તમ
તમતું.
ખોઓ=પોસ.
ખારેક=સૂકું ખજૂર.
સેકયો=શેકેલો.
છાનુ=ચોરીને.
છુપાવી=સંતાડી.
વાળી=નોકલી, કાઢી
રોતી=રડતી.
બિચારી=ગ·

પાસ=પાસે
મિજબાની=ઉજાણી.

ગુજરાતનો વનસ્પતિ વૈભવ.

ભાગ ૧ લો.

વૈભવ=શોભા.
રૂડો=સારો
મુલક=દેશ.
જગદીશે=પરમેશ્વરે.
ઘડયો=બનાવ્યો.
લીલાલહેર=આનંદ
ધન=પૈસા.
ધાન્ય=અનાજ.
ભૂધર=પરમેશ્વર.
ઝાલર=વાલ.
ઝાઝા=ઘણા.
આદે=બીજા
કળશી=૧૬ મણનો બોજો.
કાચું સોનું=કાચો કીંમતી માલ.
કાચ્ચું=બાફી મણા. નાવનાર;
પરમેશ્વર
કૃપા=મહેર; દયા.
ભરતખંડ=હિંદુસ્તાન.
ભારે=ઘણી.
ભૂલ=ચૂક.
ભુંડી=ખરાબ; નઠારી.
દળદર=ગરીબાઈ.
માહી=મા
દળદરમાહી ડુબી ગયા=ગરીબાઇમા આવી પડયા.
બોલ=શબ્દ
જનમ=જીંદગી.
હુન્નર=કળા.
જાડો=મોટો.
મમત=જીદ; આપમત.
ગાડરવટ=ઘેટાની માફક
ઇર્ષા=અદેખાઇ.
તાણે=ફરે.
દાઝ=લાગણી.
ધુમે=ફરે.
ગવે=અહંકારથી.
ગદ્ઓ=આબાદ;સુખી;
ચઢીઆતો
સ્વદેશ=પોતાનો દેશ.
વાચ્છો=ઇચ્છો; ધારો.
સજી=રાખી.
વિધામાતા=સરસ્વતી.
મદમાતા=અહંકારમા છાકેલા.
કમરકશી=કેડ બાંધી
ખૂંખારી=આળસ દૂર કરી.
બહાર પડો=મેદાન પડો; પ્રખ્યાત થઓ, તૈયાર થાઓ
ફતેહ=જીત, જય.
ધારી=વિચારી.

ગુજરાતનો વનસ્પતિ વૈભવ.

ભાગ ૨ જો.

બગીચો=બાગ.
ફાલ્યો=ફળફૂલ વાળો થયો.
ફુલ્યો=ખીલ્યો.

પ્રખ્યાત=જાણીતો.
ઝુંડ=જથો
દીસે=દેખાય.
હરખી=આનંદપામી
હસે=ખુશી થાય.
ઘટા=ફેલાવો, ભરાવ
ચોગમ=ચારે બાજુએ.
સેના=લશ્કર
હારોહાર=હારબંધ.
મણા=ખામી, કસર.
છાયા=શોભા
ભુંડો=નઠારો.
ખીલ્યું=ખીલી રહ્યું.
અમૂલ્ય=જેની કીમત
થઇ શકે નહિ તે.
બુધ=બુદ્ધિ, અકકલ.
દિઘણા=વગરના
ખપ=કામ.
ખરે=ખચિત, નક્કી
વાંક=ગુનો; તકસીર
કાંએ=કાંઇ પણ.
શેલડી=શેરડી.
ઝુકે=નમે.

કુંભસ્થળ=હાથીના મા
થાનો વચમાનો ઢેકો.
ઝવાહિર=રત્ન
ગાઉં=વખાણું; તારીફ
કરૂં.
કદંબ=એક જાતનું ફૂલ
ઝાડ એ ઝાડપર શ્રી
કૃષ્ણ ભગવાને ગો-
પીના લુગડા લઇ
મુકયા હતા.
ઝીલી=ટકાવી.
ખરે=પણ, નક્કી
જમરૂખી=જામરળી.
કદલી=કેળ.
પપાઉ=પપનસ.
મઝાદાર=લહેજતદાર,
સ્વાદિષ્ટ.

ગુજરાતનો વનસ્પતિ વૈભવ.

ભાગ ૩ જો.

મઝ=આનંદ.
સુગંધ=સારીવાસ.
સજની=એ[illegible]

રંગાબેરંગી=તરેહ ત-
રેહનાં રંગના.
આંખે વળગે=આખને
ગમે.
બેંકી=મહેકી, બહેકી,
મઘમઘ થઇ.
ગુણી=ગુણકારી.
મઘમઘી=બહેકી
સોરમ=પીમળ, વાસ.
ચોપાસ=ચારે તરફ
સોહામણા=શોભિતા.
કેસુડા=ખાખરના ફૂલ.
સુરજફૂલ=સુરજમૂખી
પૂઠ=પાછળ.
ચાંદાસુ=ચંદ્રમા સાથે.
હાસુ=હસવુ
હાસુઆવે=ખીલે.
તુરી=પીપી સરણાઇ.
બનિયા=બન્યા.
પુકારે=બૂમ પાડે.
વૈભવ=[illegible] શોભા
ઈશ-પ્ર[illegible]

લીલા=શોભા
વાસ=રહેઠાણ, મુકામ.
જગદીશ=પરમેશ્વર.
સભર ભર્યો=પુરેપુરો
ફેલાયો.
ભાગ્ય=નસીબ.
ભવ=દુનીઆ
સાર=મતલબ
સર્યો=ગયો

નિશાળનું વર્ણન.

વર્ણુન=હકીકત. વાત
પાય લાગુ=પગે લાગું,
ભાગ=મટાડ, દુરકર.
મુખ=મોટે
બેનપણી=સહીઅર.
મનમોજે=ખુશીથી,
ગીત=ગાયન.
રૂપાળા=શોભિત.
ઉમંગ=હોસ, ઉલટ.
ખેળવણા=રમકડા

ખૂશકાર=ખુશ કરનાર.
રીઝા=ખુશી થઇ
ચળકતે=ઝળકતે,
બાળા=છોકરી
નકશો=ગામ કે દેશનો
ચિતરેલો નમુનો.
નવરંગી=તરેહ તરેહના
રંગના
તકતકતા=ચકચકતા
ભલા=સારા.
તખ્તા=આરસા.
ભેરવ્યા=ટાંગ્યા
ચક્ર ચક્ર=ગોળગોળ
સખિ=બેનપણી.
સંગે=સાથે
મતિ=બુદ્ધિ
રંગે=ખુશીથી.
મઝા=આનંદ.
રજા=છુટ્ટી.
માયા=હેત, પ્રીત.

પરે= ઉપર.
શાંત=ધીરા
મીઠું ભાખે=મીઠા વ
ચન બોલે
છટા=ચાલાકી, ખુબી.
ત્યાહી=ત્યાં
ચોટે=વળગે
છાહી=છવાઇ, પથરાઇ
અહાવી=આવી.
મોજ=મજા
રૂડ=સુંદર.
ભાગ્ય=નસીબ
જાગે=ઉઘડે
ભણતર=વિદ્યા
વણ=વગર
પશુ સરખા=ઢોરજેવા.
નર=પુરૂષ.
નાર=સ્ત્રી
અપાર=વણાજ.
નિરખ્યા=જેયા.

બાળકોની માગણી.

સમજુતી—હે પરમેશ્વર ! તમે સઘળાંજ પ્રાણી પદાર્થના મા બાપ છો, માટે હું માગું તે આપો તમારા બળનું કાંઇ પ્રમાણ નથી, હે પરમેશ્વર ! હું પગે લાગીને આટલું માગું છું (૧)

પહેલા હું તમારો પ્યાર માગુંછું. તમે અમારા પર મહેરબાની રાખો, તમારી મહેરબાનીથીજ અમે શરીરે સુખી રહીએ, માટે હે પરમેશ્વર હું પગે લાગીને આટલું માગુંછું. (૨)

હુ મારી મા શરીરે સુખી રહે એવુ માગુંછુ, મારા બાપ શરીરે સુખી રહે એવુ માગુંછુ, મારા સગા વહાલા અને ભાઇ બેનો શરીરે સુખી રહે એવું માગુંછું, હે પરમેશ્વર૦ (૩)

હું માગુંછુ કે તમે અમારૂં પોષણ કરજો, વળી અનાજ, લુગડાં અને આબરૂ પણ આપજો, અને બધા માણસના દુખ મટાડજો, હે પરમેશ્વર૦ (૪)

હું હેત લાવીને માગુંછુ, કે હુ બાળકને તમે સારી બુદ્ધિ આપો, અને નઠારા વિચાર તથા નઠારી રીતભાતને કાઢી નાખો. હે પરમેશ્વર૦ (૫)

હુ માબાપની સેવા (માબાપ જીવતા રહે અને તેમની ચાકરી કરવાનો વખત આવે એવું) અને હંમેશા સાચું બોલવાની ટેવ માગુછુ, વળી માગુછુ કે મારા મનમાનો અહંકાર કાઢી નાખો, હે પરમેશ્વર૦ (૬)

હુ માયાળુ સ્વભાવ, મીઠી વાણી અને બહેધા પણ

વું માગુંછું, કે જેથી દુનીઆમા મારૂ ગુજરાન થાય, હે પરમેશ્વર (૭)

હું માગુછુ, કે મને ખરો રસ્તો (મોક્ષનો માર્ગ) બતાવો અને મારા મનમા દયા રખાવો, વળી પારકાનું પુરેપુરૂ ભલું કરાવો, હે પરમેશ્વર૦ (૮)

હુ માગુછુ, કે મને ભણવાની ટેવ પાડજે, અને મારા મનની આખો ખુલ્લી કરજે, (મતલબ કે ખરૂ ખોટું સમજવાની બુદ્ધિ આપજે,) વળી સાચનો ચોકખો સુરજ ઉગાડજે મતલબ કે હું સાચુ બોલુંછું એથી આબરૂનો ફેલાવો કરજે, હે પરમેશ્વર૦ (૯)

મેં ઉપર પ્રમાણે જે જે માગ્યુ તે તારી પાસે માગવાને હું લાયક છું અને તને બાપ છો તેથી આપવા જોગછો, હવે મને જે જે આપવા લાયક હોય તે આપો, હે પરમેશ્વર૦ (૧૦)

નિશાળે જતી છોકરીની હકીકત.

સમજુતી—મારી વહાલી બેન બહુ નાની છે, પણ સમજણમા મોટી છે મતલબ કે સમજણ વધારે છે (૧)

મારી વહાલી બેન કજીઓ કરતી નથી, અને આખો દિવસ હસતીજ હોય છે મતલબ કે હસમુખી છે (૨)

મારી વહાલી બેન મદરસામા વહેલી આવે ને વહેલી પરોઢ ઉઠે છે. (૩)

મારી વહાલી બેન દરરોજ દાતણ કરે છે ને ખુશીથી ન-
[illegible] ૪)

મારી વહાલી બેન ચોટલો ઓળાવે છે ને રોજ કપાળ લુછાવે છે (૫)

મારી વહાલી બેન ૧૦૦ સુધી ગણે છે અને હોસથી " ભૂપા " શીખે છે (૬)

મારી વહાલી બેન નિશાળે જાય છે અને કોઇ દિવસ નિશાળે જવાનુ ચૂકતી નથી (૭)

મારી વહાલી બેન સ્લેટ પકડેછે અને બહુ સમજુ દેખાયછે(૮)

મારી વહાલી બેન પેન માગેછે ત્યારે બધાને વહાલી લાગેછે.૯

મારી વહાલી બેન હાથમા ચોપડી લે છે ઓ હરખાતી હરખાતી ચાલે છે. (૧૦)

મારી વહાલી બેન લેશન કરે છે તેથી બધામા નક્કી સારી ગણાય છે (૧૧)

મારી વહાલી બેન વારતાઓ વાચે છે તેથી બધાને ખુશાલી ઉપજે છે (૧૨)

મારી વહાલી બેન તાળી લઇને (તાળ સાથે) રમવાળી ગરબી ગાય છે (૧૩)

મારી વહાલી બેનની મીઠી વાણી જેવી મે દુનીઆમા કોઇની મીઠી વાણી સાંભળી નથી (૧૪

મારી વહાલી બેન તમે વહાલા લાગો છો માટે તમને પસંદ પડે તે માગી લો (૧૫)

છોકરીઓની મિજબાની

સમજુતી—સૌ બેનો સપીને આવો આજે આપણે મિજ-બાની કરીએ. બધાએ ઘરમાથી કાઇક કાઈક ખાવાનુ લાવો.આજે૦

કોઇ સેકેલા ચણા અને કોઇ ધાણી લાવી. આજે૦ કોઇ કો-પરૂ ને ખાડ લાવી આજે૦ (૨)

કોઈ ખજૂર શોધી લાવી આજે૦ કોઇ ચારોળી ખાતી ખાતી આવી આજે૦ (૩)

કોઇ કહે છે કે એતો બોટલી છે આજે૦ કોઇ મીઠી બદામો લાવી આજે૦ (૪)

કોઇએ સોના પસ્તા આપ્યા. આજે૦ એતો ઘણાજ ખોરા છે એમ સૌએ કહ્યુ આજે૦ (૫)

કોઇ સુકી રાયણો તો કોઇ દ્રાખ લાવી આજે૦ કોઇ ચાખો મૂળો લાવી. આજે૦ (૬)

કોઇ બરફના ચોમસા જેવી બરફી લાવી આજે૦ તે જોઇ બાળકોએ ખુશી થઇ કહ્યું. આજે૦ (૭)

કોઇ ખુશીથી પેંડો લાવી. આજે૦ પણ તે કોઇથી કેમે કર્યો ભાગ્યો નહિ આજે૦ (૮)

પણ તે પત્થરથી ભાગ્યો. આજે૦ કોઈ સારો લાડવો લાવી. આજે૦ (૯)

કોઇ કહે છે એ અમારા કામમા નહિ આવે આજે૦ ત્યારે મૂકીએ. આજે૦ (૧૦)

કોઈ સકકરપારા લાવી. આજે૦ તો કોઈ ગોળપાપડી અને ખારા મમરા લાવી. આજે૦ (૧૧)

કોઇ પસંદ પડે તેવા ગાડીઆ લાવી આજે૦ તેનો રમતા રમતાંજ ખાઇ ગયા. આજે૦ (૧૨)

કોઈ પાચે પકવાન લાવી આજે૦ તે જોઇ નકકી ગોમા પાણી આવે મતલબ કે ખાવાનું મન થાય આજે૦ (૧૩)

કોઈ ધીથી નીતરતુ દળ અને મગદળ લાવી. આજે૦ કોઇએ તીખું તંમતમતુ અથાણું આણ્યુ. આજે૦ (૧૪)

કોઇ ખોબો ભરી ખારેક લાવી. આજે૦ કોઇ શેકેલો પાપડ લાવી આજે૦ (૧૫)

કોઇ કાઇ ચોરીને સતાડીને લાવી. આજે૦ તે જોઈ આવી કે તરતજ પાછી મોકલી આજે૦ (૧૬)

અને તેને કહ્યું કે બેન એનો ચોરી કહેવાય. આજે૦ કહ્યા વગર ધરમાથી કાઇ પણ લાવવું નહિ. આજે૦ (૧૭)

એટલામા એક ગરીબ છોકરી રડતી આવી. આજે૦ અને કહ્યુ કે મારી મા કાઇ આપતી નથી આજે૦ (૧૮)

એને હેતથી પાસે બેસાડી આજે૦ અને બધાએ ઉજાણી કરવા માડી આજે૦ (૧૯)

બધા હેતથી વહેંચીને ખાય છે આજે૦ અને કહે છે કે ખાઇ પી રહ્યા પછી ગરબા ગાવા માડીએ આજે૦ (૨૦)

ગુજરાતની વનસ્પતિની શોભા. ભાગ ૧ લો.

સમજુતી—ગુજરાત દેશ સારો છે, સારો છે, સારો છે. પરમેશ્વરે એને દુનીઆમા સારો બનાવ્યો છે. (૧)

જયાં જુઓ ત્યા આનંદ આનંદજ છે, કારણ કે પરમેશ્વરે પૈસા અને અનાજની મહેરબાની કરી છે. (૨)

ઘણી જાર, બાજરી, ભાત, ઘઉં, ચણા, વટાણા અને વાલ થાય છે (૩)

વળી જયા ઘણી તુવેર, મગ, ચોળા, મઠ, અડદ, મકાઈ અને જવ ઘણાં. થાય છે. (૪)

અને વળી દીવેલી, તલ, અળસી વગેરે ચીજો હજારો હજાર કળશી પાકે છે (૫)

હું ખરૂં કહું છું, કે એ ગણે ગણી શકાય એમ નથી, ગુજરાતમા તમામ જાતનો કાચો સોના જેવો કીંમતી માલ પુષ્કળ થાયછે.

પરમેશ્વરે કાંઇ પણ ખામી રાખી નથી, પણ ઉલટી હિંદુસ્તાન ઉપર ઘણી મહેરબાની કરી છે. (૭)

હે ભાઈ ! આપણીજ મોટી ભૂલ છે, કે આપણે ગરીબાઇમા આવી પડયા છીએ. (૮)

જો આવો (ફળદ્રુપ) મુલક બીજાને મળ્યો હોય તો જીંદગીમા તે દુખ શબ્દ જાણેજ નહિ. (૯)

લોકો પોતાની બુદ્ધિથી કંઇ પણ હુન્નર પરદેશમાંથી શીખી નથી [illegible] ઘેટાની માફક ખોટી જીદ કરે છે મતલબ કે [illegible] સુધારો કરતા નથી. (૧૦)

આપમત, આળસ અને અદેખાઈ એ બધુ છોડી દો, અને દેશની લાગણીને મટે અભિમાન રાખી બધે ફરો, મતલબ કે પરદેશમા મુસાફરી કરો (૧૧)

અહંકારથી (સ્વદેશાભિમાનના અહંકારથી) દેગ પાછો ચઢીઆતો કરો, અને સુતા એમતા પોતાના દેશનુ સુખ ઇચ્છો (૧૨)

સપ રાખોને, સરસ્વતી દેવીને યાદ કરીને હુન્નર કળામા અભિમાનથી છકેલા થાઓ, મતલબ કે હુન્નર કળામા મચ્યા રહો ૧૩

કેડ બાંધીને જરાવરમા આળસ દૂર:કરીને તૈયાર થાઓ તો હુ વિચારીને કહુ છુ કે તમારી જીત છેજ. (૧૪)

ગુજરાતની વનસ્પતિની શોભા ભાગ ૨ જો

સમજુતી—ગુજરાત ખરેખરો બાગજ છે, આ ઘણા ફળ ફુલવાળો હોવાથી જણાતો થયો છે (૧)

જયા ઝાડોના ઘણા જથા માલુમ પડે છે, જેને જોઇને મન આનંદ પામી ખુશ થાય છે (૨)

ગડ ચારે તરફ ફરતો ફેલાવો કરે છે, તેની નીચે લસ્કર ઉતરતુ હતું (૩)

હારબંધ ઘણા આમ્બાઓ ઉગે છે, કહો કે કેરીની સ્વાદમા કાંઇ ખામી છે ! (૪)

લીમડાનો શીળો સારોછે, સારો. પણ આમલીની પ્રીતિ નઠારી છે. કારણ કે લીમડો કડવોછે પણ તે અને તેની હવા ગુણકારી અને આમલી ખાટીછે અને તે ને તેની હવા રો,

કપાસનો છોડ કેવો સારો છે ! એ પોતે નાનો છે પણ દુની-આને ઢાકનારો છે. કારણ કે રૂના લુગડા બનેછે ને તે આખી દુનીઆ પહેરે છે. (૬)

આ ખસખસનું ખેતર કેવું ખીલી રહ્યું છે ! જેના રસનું ઘણુ કીમતી અફીણ બને છે. (૭)

અક્કલ વગરના માણસો જો વગર કારણે (શોખને માટે) ખાય, તો નક્કી મરેજ એમા એનો કાઇપણ વાક નથી. (૮)

આ ઉભી શેરડીઓ કેવી શોભે છે! જો, જો, એની ચમરી-ઓ કેવી નમે છે ! (૯)

પેલુ ફણસનુ ફળ કેવું મોટુ છે! તે હાથીના માથાની વચ્ચ-માના ઢેકા જેવુ દેખાય છે (૧૦)

જો, જો બધા ઝાડો રત્નનાજ છે મતલબ કે ઘણા કીમતીછે, હુ કોના વખાણ કરૂં અને કોના ન કરૂં. (૧૧)

આસોપાલવ, કદમ, પીપળ, બીલી અને જાણે આકાશને ટ-કાવી રચ્યું હોય એવું ઉંચું તાડનું ઝાડ પણ છે. (૧૨)

વાસ, સાગ, સરગવો, બાવળ, ખાખર, ખજુરીઓ અને આ-વળના ઝાડ પણ છે, (૧૩)

જામફળી, કમરખી, બોરડી, સીતાફળી, કેળ અને દાડમડીઓ-ના ઝાડ છે. (૧૪)

કોઠી, રાયણ, લીંબુ, જાંબુ, નારંગી, અંજીર અને શેતૂરના બાબા ફળ તું જો. (૧૫)

ફાલસાં અને દ્રાખો એવા લાખો સ્વાદવાળા

ગુજરાતની વનસ્પતિની શોભા. ભાગ ૩ જો.

સમજુતી—હે બેનો ! ફૂલનો આનંદતો આપણા ગુજરાત દેશમાજ છે. કારણ કે તેમા સોના જેવી શોભા અને સારી વાસ એ બંને છે. (૧)

ફૂલો કેવા તરેહ તરેહના રંગના છે, તે ઉડીને આંખે વળગે એવાં છે મતલબ કે તે આંખને વારંવાર જોવા ગમે છે (૨)

વળી તેની ખુશબો એવી સારી આવે છે, કે તેથી આખો ગુજરાત દેશ બહેક બહેક થઇ રહે છે. (૩)

જુઇ, જાઇ, કેતકી, સાહેલી, પારિજાતક, ચંપો અને ચંપેલી-નાં ફૂલ છે. (૪)

ગુણકારી ગુલાબ, મોગરો, બટમોગરો, ગુલછડી, તગર, તુળસી અને ડમરાના છોડ પણ છે (૫)

ચારે તરફ જગ્યા ફૂલોથી મઘમઘ થઇ રહ્યાં છે, ફૂલોનું નામ લેતા વાજ કેવી સારી વાસ આવે છે! (૬)

પાણીમા કમળના ફૂલ ચારે તરફ કેવા ખીલી રહ્યા છે! સાંજે ગુલબાસના ફુલ કેવા શોભિતાં લાગે છે! (૭)

આ ગુલ્લાલાના ફૂલ કેવાં શોભી રહ્યા છે! કેસુડાના તથા કસુંબાનાં ફૂલ વહાલા લાગે છે. (૮)

હે બેની! પેલા સુંદર સુરજમુખી ફૂલ સુરજની પાછળ પ્રેમથી કેવાં ફરેછે! (૯)

પોયણીના ફૂલ ચંદ્રમા સાથે પરણેલા છે. જ્યારે ચં-દ્રમાને જુએછે ત્યારે તે ખીલે છે. (૧૦)

કરેણા અને તનમનીયાંના ફૂલ મજાના ખીલ્યા છે, અને ધં-તુરાના ફૂલ પીપી જેવા બનેલા છે. (૧૧)

જાણે વન પરમેશ્વરની લીલા પોકારતું હોયની ! વનની શોભા-મા. પણ પરમેશ્વરનુ રહેઠાણુ છે. (૧૨)

જયા જોઉંછું ત્યા પરમેશ્વર પુરેપુરો ફેલાયો હોય, એમ લાગે છે. નવલરામ કવિ કહે છે, કે મારૂ સારૂ નશીબ કે હુ દુનીઆના સાર તરફ ગયો. મતલબ કે દુનીઆનો સાર મે કહી બતાવ્યો.(૧૩)

નિશાળની હકીકત.

સમજુતી—મા, હું તને પગે લાગીને કહું છુ કે તું મને નિશાળે મુક, મા, હુ મોઢેથી માગી લઉંછું કે મારા ભણવાના કોડ તું પુરી પાડ (૧)

મા, મારા જેવડી મારી ઘણી સહીઅરો જો, જો ચોપડીઓ લઇને ભણવાને જાય છે. (૨)

મા, જો, જો એ કેવી આનંદથી નિશાળે જાય છે. હે મા! ત્યાં જો જાય તો દરરોજ ગીત ગવાય છે (૩)

મા, ત્યા શોભિતા રંગની (રંગાકારની) એક પેટી ભરેલી છે, હે મા, તેને તો ત્યા બેઠી હોંસથી જુએ છે. (૪)

મા, બીજી પેટી ખુશ કરે એવા રમકડાની છે, મા, જેને મા-ણુસો ખુશીથી આકારની પેટી કહે છે. (૫)

મા, વળી શોભિતા ઝળકતા ચોકઠામાં ઘણા લખોટા પ-ડેલા ગણેછે. (૬)

મા, તરેહ તરેહના ઝગઝગતા રંગવાળા નવા નકશાઓ સારી રીતે ભીતે ટંગાવ્યા છે તે જાણે આરસા હોયની ! (૭)

મા, ત્યા એક ચીંતરેલો ગોળો (પૃથ્વીનો ગોળો) ચારે તરફ ફરી શકે એવો છે, મા, હું સાચું કહુંછુ, કે ખરેખર તે ચકર ચકર ફરે છે. (૮)

મા, હું એક દહાડો મારી બેનપણી સાથે ત્યા ગઇ હતી, મા, તેજ દિવસથી ખુશીથી ભણવાની મરજી થઇ. (૯)

મા. નિશાળમા તો ભણવાની મજા છે, મા, ત્યા એક વાગે રમવાની રજા મળે છે.' (૧૦)

મા, ત્યા મહેતાજી બધ પર ઘણી માયા રાખે છે, મા, મહેતાજી હંમેશા ધીરા સ્વભાવથી મીઠું બોલે છે. (૧૧)

મા, ત્યા શીખવવાની કેવી ખુબી છે! મા, ચારે તરફ ઘટા છવાઇ રહી છે તેથી ત્યા ભણવામાં મન ચોટે છે (૧૨)

મા, આવી નિશાળે ભણવા જવુ એતો આનંદજ, મા, ત્યાં હંમેશા રમ્યા કરતાં ભણવુ ગમે છે. (૧૩)

મા, જો નિશાળ બહારથીજ લલચાવે એવી છે, હે મા, જો ત્યા જઇને હોંસથી ભણીએ તો નસીબ ઉઘડે (૧૪)

મા, વિદ્યા વગર સ્ત્રી અને પુરૂષ ઢોર સરખા રહે છે, મા, મેં ભણતરમાં ઘણાંજ સુખો જોયાં છે. (૧૫) તા. ૩-૧૨-૧૯૧૦

સમાપ્ત.